

Kilka uwag o wadach istotnych, jako przyczynie rozwiązania umowy w myśl §§ 932 i 1153 k. c.

przez

Dra Maksymiliana Gutmana.

Zgodnie z teorią rozumie ustawa cywilna przez wady istotne czyli główne takie braki, które przeszkadzają w zwyczajnym lub umówionem używaniu czy też użyciu rzeczy, względnie czynią rzecz tymi brakami dotkniętą niezdatną do jej zwyczajnego lub umówionego używania czy też użycia. Wynika z tego, że wady istotne są brakami nadzwyczajnymi.

W niniejszych uwagach ograniczam się jedynie do dwóch przepisów ustawy cywilnej, zawartych w §§ 932 i 1153. i to tylko o tyle, o ile przepisy te dopuszczają rozwiązania kontraktu z powodu zachodzących wad istotnych. Chodzi mi wyłącznie tylko o rozwiązanie kwestyi, czy odmienne postanowienia ustawy cywilnej, wyrażone w powołanych paragrafach, a dotyczące zupełnego zniesienia umowy z powodu wad istotnych, są konsekwentne przeprowadzone, i czy odnośne stanowisko ustawy, dopuszczające rozwiązania umowy z powodu wad istotnych, jest co do samej zasady słuszne i usprawiedliwione, czy zatem wobec przeprowadzić się mającej reformy kodeksu cywilnego należałoby postanowienia pomienionych paragrafów pozostawić niezmiennione w ich dotychczasowem brzmieniu, czy też zachodzi potrzeba ich zmiany i w jakim kierunku.

Powołane przepisy §§ 932 i 1153 k. c. zawierają, podobnie jak wiele innych przepisów ustawy cywilnej, postanowienia wyjątkowe od normy ogólnej § 919 k. c., wyrażającej zasadę, że, o ile jedna strona kontraktująca nie wykona umowy w sposób umówiony,

nie może drugi kontrahent domagać się rozwiązania, lecz jedynie zupełnego wykonania umowy.

W szczególności w myśl § 932 k. c. może być umowa rozwiązana wówczas, gdy rzecz będąca przedmiotem świadczenia dotknięta jest wadami istotnymi, t. j. brakami nadzwyczajnymi, które przeszkadzają, względnie wykluczają zwyczajny lub umówiony sposób użycia czy też używania tejże rzeczy, a nadto braki te są tego rodzaju, iż nie mogą być usunięte. W myśl tego przepisu zatem konieczne są do rozwiązania umowy dwa warunki, mianowicie, by wady były istotne czyli nadzwyczajne, oraz, by nie mogły być usunięte. Natomiast przepis § 1153 k. c. zawiera postanowienie odmienne, stanowi bowiem, że do rozwiązania kontraktu wystarczy już samo tylko zaistnienie wad istotnych, bez względu na to, czy wady te mogą być zniesione lub nie, czyni zatem rozwiązanie umowy zależnym od zaistnienia jednego tylko warunku tj. zaistnienia wad istotnych.

Otóż w pierwszym rzędzie chodzi o to, czy odmienne postanowienia, zawarte w powołanych przepisach §§ 932 i 1153 k. c., o ile dotyczą rozwiązania umowy z powodu wad istotnych, są konsekwentnie przeprowadzone.

By módz na to pytanie odpowiedzieć, należy wniknąć w ratio legis przepisów kodeksu cywilnego, traktujących o ewikyci w ogólności, a w szczególności przepisu § 932 k. c., oraz przepisów normujących umowę najmu usług, a w szczególności przepisu § 1153 k. c. Należy się zatem zastanowić, czy ratio legis powołanych przepisów §§ 932 i 1153 k. c. jest ta sama, czy też odmienna.

Według przepisów traktujących o odpowiedzialności z tytułu ewikyci, a w szczególności według przepisu § 922 k. c. dopuszczalną jest ewikycja tylko przy umowach zawartych pod tytułem odpłatnym czyli obciążającym, tj. umowach, przy których ma miejsce wzajemna wymiana świadczeń, a więc świadczenie za świadczenie.

By módz stwierdzić, jaką mogła być ratio legis przepisu § 922 k. c., wypowiadającego ogólną zasadę, że ewikycja dopuszczalną jest tylko przy umowach odpłatnych, nadto jaką mogła być ratio legis przepisu § 932 k. c., zawierającego normę szczegółową, że o ile zachodzą wady istotne nie dające się usunąć, o tyle w myśl powyższej ogólnej zasady § 922 k. c., dopuszczalne jest rozwiązanie kontraktu, należy choćby w głównych zarysach przejść historyczny rozwój redakcyi obecnie obowiązującego kodeksu cy-

wilnego co do przepisów, dotyczących umów pod tytułem odpłatnym oraz odpowiedzialności z tytułu ewikycyi.

W § 9, zawartym w części III, rozdz. I. pierwotnego projektu obecnie obowiązującego kodeksu cywilnego, autorzy tegoż projektu określili kontrakt pod tytułem odpłatnym jako taki, przy którym w przeciwieństwie do umów pod tytułem darmym, obie strony przenoszą wzajemnie na siebie prawa i wzajemnie je przyswajają, tak, iż umowy takie zawierane są za wynagrodzeniem.

W § 11 powołanego projektu wyjaśniają autorzy projektu — jak świadczy protokół obrad komisji redakcyjnej z dnia 21/I 1805 — powyższe określenie umów odpłatnych § 9-go ze stanowiska krytyki i doktryny, podając, iż przy umowach odpłatnych, w przeciwieństwie do umów pod tytułem darmym, nie może po żadnej stronie zachodzić ani obciążenie, ani korzyść czyli wzbogacenie.

Z powyższego określenia umów odpłatnych, zawartego w §§ 9 i 11 pierwotnego projektu kodeksu cywilnego, zgodnego z zasadami teorii, wynika, że *essentiale negotii* przy umowach odpłatnych polega na tem, iż każde ze świadczeń ma być odpłatą czyli ekwiwalentem świadczenia wzajemnego, że zatem między wzajemnymi świadczeniami zachodzić musi równowaga, wykluczająca pokrzywdzenie strony jednej kosztem korzyści czyli wzbogacenia się strony drugiej.

Zgodnie i konsekwentnie z wyłuszczonej wyżej stanowiskiem pierwotnego projektu wyrażonem w przytoczonych §§ 9 i 11 wprowadzili też autorzy projektu w § 153 części III, rozdz. I. tegoż projektu przy umowach odpłatnych instytucję ewikycyi, w myśl której każdy z kontrahentów odpowiada a priori za to, iż rzecz, będąca przedmiotem świadczenia, ma pewne właściwości i zdolność służenia do pewnego oznaczonego celu. Określenie to owej odpowiedzialności z tytułu ewikycyi, pojęte w § 153 projektu pierwotnego, uległo następnie zmianom, aż wreszcie przybrało ustawową formę, objętą § 922 kodeksu cywilnego obecnie obowiązującego, tj. że przy umowach odpłatnych kontrahent odpowiada za to że rzecz, będąca przedmiotem umowy ma takie własności, jakie wyraźnie były umówione lub zwykle są w niej dorozumiewane, i że rzecz użytą być może stosownie do natury interesu lub stosownie do zawartej umowy.

Reasumując powyższe wywody, w szczególności zaś zestawiając *essentiale* umów odpłatnych i instytucję ewikcyi, dochodzimy do tego rezultatu, że ewikcyja i połączone z nią uprawnienia pokrzywdzonego kontrahenta są logiczną i naturalną konsekwencją umów odpłatnych, są bowiem środkiem do utrzymania istotnego charakteru umów odpłatnych tj. do utrzymania równowagi między świadczeniami, a temsamem do wykluczenia pokrzywdzenia którejkolwiek strony kontraktującej.

Autorzy projektu kodeksu cywilnego, kierując się powyższymi względami wprowadzili w dalszej logicznej konsekwencji w § 155 powołanego projektu normę określającą jakość i rozmiar odpowiedzialności wypływającej z ewikcyi, a mianowicie normę, w myśl której przysługuje stronie pokrzywdzonej prawo żądania uzupełnienia umowy, o ile przedmiot świadczenia dotknięty jest takim brakiem, który da się uzupełnić, o ile zaś rzecz będąca przedmiotem umowy, dotknięta jest wadami istotnymi, a zarazem wady te są tego rodzaju, iż usunąć się nie dadzą, o tyle może strona pokrzywdzona domagać się zupełnego zniesienia umowy, a więc przywrócenia do pierwotnego stanu rzeczy.

Powyższy przepis, identyczny z § 932 obecnie obowiązującego kodeksu cywilnego, wprowadza zatem 2 zasady, mianowicie: zasadę, w myśl której wady istotne, o ile są nieusuwalne, uzasadniają rozwiązanie kontraktu; oraz drugą zasadę, wynikającą a contrario, że wady istotne lecz usuwalne, lub nieistotne bez względu czy usuwalne czy też nieusuwalne, oraz wady, mające jedynie naturę ilościową, a więc np. braki dotyczące miary, wagi i t. d., uzasadniają dla pokrzywdzonego kontrahenta jedynie tylko prawo żądania uzupełnienia w odpowiedniej do zachodzących okoliczności formie.

Mając ciągle na uwadze, iż utrzymanie równowagi między świadczeniami jest warunkiem *sine qua non* przy umowach odpłatnych, dochodzimy w drodze logicznego rozumowania do ostatecznego rezultatu, iż powyższe dwie zasady są uzasadnione i słuszne, albowiem, gdzie są wady istotne nieusuwalne, tam równowaga między świadczeniami nigdy więcej zaistnieć nie może, a temsamem strona pokrzywdzona musi mieć możliwość przywrócenia wszystkiego do pierwotnego stanu, co może nastąpić jedynie przez rozwiązanie kontraktu, w każdym zaś innym wypadku owa równowaga między świadczeniami doznaje, że tak powiem, niejako tylko zamącenia, które w drodze odpowiedniego uzupełnienia da się usunąć.

Wobec tego nasuwa się pytanie, czy odmienna zasada, wyrażona w § 1153 k. c. usprawiedliwioną jest innymi względami od tych, które zadecydowały przy wprowadzeniu normy § 932 k. c., czy więc ratio legis przepisu § 1153 k. c. jest i mogła być inną?

Biorąc pod rozwagę niżej przytoczone momenty, musimy dać odpowiedź przeczącą, tj. że ratio legis obu powołanych przepisów §§ 932 i 1153 k. c. musiała być ta sama.

W szczególności znajdujemy w trzeciej części, rozdział VIII. pierwotnego projektu kodeksu cywilnego przepis objęty § 267, który opiewa dosłownie: »Unwesentliche Mängel, solche nämlieh, die den Gebrauch des Werkes nicht verhindern, muss der Arbeiter verbessern, und bis sie verbessert sind, den Lohn entbehren«.

Ponieważ autorowie projektu pierwotnego w powyższym przepisie pomijają zupełnie kwestyę wad istotnych jako przyczynę rozwiązania umowy, przeto widocznem jest, że wołaną ich było także przy umowach najmu usług utrzymanie w mocy zasady, wyrażonej już w § 155 projektu, a odnoszącej się do umów odpłatnych w ogólności, tj. że tylko wady istotne nieusuwalne uzasadniają dla kontrahenta prawo rozwiązania kontraktu. Widocznem jest zatem, że autorowie projektu kierowali się w kwestyi wad istotnych przy umowie najmu usług tymi samymi względami, które zadecydowały przy wprowadzeniu normy § 155, odnoszącej się do umów odpłatnych w ogólności, do których należy również i umowa najmu usług.

Wprawdzie przy posiedzeniu komisji redakcyjnej na wniosek referenta zmieniony został tekst powołanego § 267 i przybrał brzmienie obecnie obowiązującego § 1153 k. c., jednak z uwagi na to, iż odmienna stylizacja § 267 nie była następstwem poprzedniej dyskusji, która by wykazała konieczność wprowadzenia przy umowach najmu usług odmiennej zasady co do wad istotnych od zasady wyrażonej w § 155 projektu, przyjąć należy, że do stylizacji § 1153 obecnego kodeksu cywilnego zakradła się niedokładność, która bezwarunkowo usuniętą być winna.

Owa odmienna stylizacja § 1153 nasuwa niejednokrotnie znaczne trudności w praktyce i może być powodem ujemnych następstw, albowiem ocena wad istotnych zamówionego dzieła zależy od kwalifikacyi prawnej danej umowy, a więc od oceny prawnej, czy zamówienie dzieła przedstawia się jako kontrakt kupna, czy też jako umowa najmu usług, od tego bowiem zależy zastosowanie § 932 k. c. względnie § 1153 k. c.

Opierając się na powyższych argumentach, w szczególności zaś na tem, iż zasada wyrażona w § 932 k c w myśl której jedynie wady istotne nieusuwalne uzasadniają prawo rozwiązania kontraktu, jest słuszną i usprawiedliwioną, dochodzimy do ostatecznego rezultatu, że wobec obecnego brzmienia przepisu § 1153 k c stanowisko ustawy co do wad istotnych jako przyczyny rozwiązania umowy pod tytułem odpłatnym jest niekonsekwentnie przeprowadzone, że zatem przepis § 1153 k c. winen ulegz odpowiedniej zmianie
